

Dilqəm
ƏHMƏD

qaüdcüsü olaraq Almaniya getməsinə qərar verilib. Bir müddət İstanbulda qalan Ağaoğlu Berlində Yena Universitetində 1923-1924-cü illərdə klassik arxeologiya, erkən xristian və Qərbi Avro-

1935-ci il də onun "XV əsr İran kitab cildləri" adlı monoqrafiyası çap edilib. Məhəmməd Ağaoğlu 1949-cu ildə Detroytda vəfat edib.

Ola bilsin ki, Məhəmməd bəy 1947-ci ildə Parisdə elmi ezamiyyətdə olsun və burada həmin Kırım türkü ilə tanış olsun, dostlaşsın.

Buğra Alpgirayın bu şeiri və şeir haqqında məlumat 1972-ci ildə "Bozkurt" jurnalında, 1975-ci ildə Amerikada çap olunan "Kırım" jurnalında işiq üzü görüb.

Qərib və səfil kırımının şeirini dilimizə uyğunlaşdıraraq təqdim edirik:

Sena çayında cəsədi tapıldı, cibindən şeir çıxdı...

Azərbaycanlı sənətsünasə itəaf



Paris axşamları

İstəyəm ki, hər şında
an ana yurdunda
Dağlı, dumanlı yas-
lı Kırmda
Divarında mauzer
və Quran olan
Ata ocağında, bi-
zim konakda
Bir mis sinili süfrə
başında
İftar gözlənilsin,
dua edilsin
Səssiz-sədasız ye-

Dünya türklüyündən, türk tarixindən
Bozqurddan, Turandan açsa dədəm
Sonra türklük üçün eylesə niyəz
Gözlərindən axan yaş bir görsəm.

Bəli! Yurdum uzaq, burdan çox uzaq,
Bir fərəhlik, yaxud bir şey umaraq
Düşərəm yollara axşamüstləri
Hər böylə çarəsiz, illərdən bəri
Hər zamankı kimi yorğun və bitkin
Artırıb yükünü xəstə qəlbimin
Hər an həyəcanı gözlərimdə yaş
Görmək ümidiylə bir türk, bir dildaş
Dolaşırım Paris caddələrini
Yorğun axan Sena körpülərini.

Bir qara qış vaxtı, Sena kıyısında
Qafamın içində türklük ülküsü
Ruhumu qovuran öz yurd həsrəti
Belə köçəcəyəm əbədiyyətə
Donmuş cəsədimi tapıb çöppülər
Dəfn edilmək üçün götürəcəklər
Kiməm mən, nəyəm, nə biləcəklər!

PARIS AKŞAMLARI

1947 yılı sonbaharında Paris'te Sen nehrı kıyısında bir ceset bulunmuştur. Üstündən çıkan evraktan Kırım'lı bir Türk olduğu, İkinci Dünya Savaşı'nın bədirelerine kapılarak yurdunu kaybettiği; savaş sonunda Paris'te kaldığı ve çok fakir bir hayat sürdüğü anlaşılmıştır. Aşağıdaki şiir onun cebinden çıkan şirlerden biridir.

— Azərbaycanlı Mehmet AĞAOĞLU'na —

Bu kent her şeyle bana yabancı,
Caddeler, binalar, bütün insanlar...
Öyle hasretim ki ezan sesine
Ararım çevremde minare, camii
Lâkin, takılırım çan kulesine
Her, semtin muhteşem kilisesine
Yâ'del elemeleri sarar içimi.

Uzaklarda yurdum, burdan çok uzak
Her mevsim güneşli, masmavi göklü,
Camii, kubbeli, kümbetli köşklü
Ozanlı, garip, kervansaraylı
Hele insanlar alpli, giraylı
Yok haber onlardan, baba evinden
Bu yüzdendir halim kopuk bir yaprak
Her şey çok uzakta benden çok uzak

Gözlerim daima engine dalar
İsterim ki her an anayurdunda
Dağları dumanlı, yaslı Kırım'da,
Duvarında mavzer ve KUR'AN olan
Ataocağında bizim konakta
Bir bakır sinili sofrada başında
İftar beklenilsin, dua edilsin
Ve sessiz, sedasız yemek yenilsin
Sonra şadırvanda abdest alınıp
Hep birlikte teraviye gidilsin.

Uyansam her sabah ezan sesiyle,
Görsəm Ayşe'ciği su testiyle
Ninemi yağmurlu namaz kılarken
Dinlesem dedemi KUR'AN okurken

Başımı huşuyla yastığa koysam
Sonra toparlanıp yola koyulsam
Yahut bugün şavki vururken camdan
Heybetli sesle çağırsa babam.
Annem de kalk yavrum, aslanım dese
Tutup elleriyle omuzlarımdan
O müşfik haliyle sarılsa, öpse...

Samovar kaynarken ocağ başında,
Dünya Türklüğünden, Türk tarihinden
BOZKURT'tan, TURAN'dan sözetsə dedem
Sonra Türklük için eylesə niyəz,
Gözlərindən akan yaşını görsəm.

Evet yurdum uzak burdan çok uzak
Bir fərəhlik yahut birşey umarak
Düşerim yollara axşam üstleri
Hep böylə çarəsiz yıllardan beri
Her zamankı gibi yorğun ve bitkin
Artırıp yükünü hasta kalbimin
Her an həyəcanlı, gözlərimdə yaş
Görmək ümidiylə bir Türk, bir dildaş
Dolaşırım Paris caddələrini,
Yorğun axan SEN'i, körpülərini.

Bir karakış vaxtı SEN kıyısında,
Kafamın içində Türklük ülküsü
Ruhumu kavuran öz yurd həsrəti
Böylə göçəcəğim əbədiyyətə.
Donmuş cəsədimi bulup çöppülər
Dəfn edilmək üzre götürəcəklər
Kimim ben və nəyim, nə biləcəklər.

Buğra ALPGIRAY

1947-ci ilin payızında Parisdə Sena çayının sahilində bir cəsəd tapılır. Üstündən çıxan sənədlərdən şəxsın Kırım türkü olduğu, II Dünya müharibəsi dövründə qaçqın həyatına məruz qalıb Fransaya gəldiyi və bu Avropa şəhərində səfil vəziyyətdə yaşadığı aydın olur. Şəxsin cibindən "Paris axşamları" adlı bir şeir də çıxır. Özünü Senanın soyuq sularına ataraq intihar edən Buğra Alpgiray adlı şəxsin yazdığı bu şeir Azərbaycanlı Məhəmməd Ağaoğluna itəaf edilib.

Məhəmməd Ağaoğlu adında Azərbaycanlı məşhur bir şəxs var. Həmin şəxsin bioqrafiyasını bir daha təqdim edirik:

Məhəmməd bəy 1895-ci ildə İrəvanda doğulub. 1904-1912-ci illərdə Moskvada orta məktəbi bitirib. 1914-1916-cı illərdə Moskva Universiteti nəzdindəki Lazarev Şərq Dilləri İnstitutunda oxuyub. 18 mart 1918-ci ildə Osmanlı İmperatorluğunun 1-ci dərəcəli hərbi ordeni ilə təltif edilib. Həmin il ermənilərin törətdiyi qırğınlara görə Ağaoğlu ailəsi də Bakıya gəlib. Azərbaycan hökumətində çalışan Ağaoğlu 1919-cu ildə Bakıda "İstiqlal" muzeyini yaradıb. 22 aprel 1919-cu ildə M. Ağaoğlu Daxiliyyə nazirinin katibi təyin olunub. Bolşevik işğalından sonra bir müddət Xalq Maarif Komissarlığı nəzdində kitabxana sahəsində çalışıb, 1921-ci ildə ali təhsilini tamamlamaq üçün dövlət tə-

Bu şəhərin hər şeyi mənə yabancı
Caddələr, binalar, bütün insanlar...
Elə həsrətəm ki ezan sesinə
Araram çevremdə minarə, camii
Lakin taxılırım zəng qülləsinə
Hər səmtin möhtəşəm kiləsinə
Yad elin ələmləri sarır içimi.

Uzaqlarda yurdum! Burdan çox uzaq
Hər mövsüm günəşli, masmavi göylü
Camii, kübbəli, qümbətli, köşklü
Ozanlı, qəribli, karvansaraylı
Hele insanlar: Alpli, Giraylı.
Yox xəbər onlardan, ata evindən.
Bu üzəndir halım kopuk bir yaprak
Hər şey çox uzaqda, məndən çox uzaq.

Gözlərim daima enginliyə dalar

mək yeyilsin.
Sonra şadırvanda abdest alınır
Hər birlikdə teraviyə gedilsin.

Oyansam, hər sabah azan səsiylə
Görsəm, Aysəciyi su testiylə
Nənəmi yaşmaqlı, namaz qılarkən
Dinləsəm dedəmi Quran oxurkən
Başımı xuşuyla yastığa qoysam
Sonra toparlanıb yola qoyulsam.
Yaxud günün şövqü vururken camdan
Heybətli səsiylə çağırsa atam
Anam da, qalx yavrum, aslanım dese
Tutub əlləriylə omuzlarımdan
O müşfiq haliylə sarılsa, öpse

Samovar qaynarkən ocağ başında

1947-ci ilin payızında Parisdə Sena çayının sahilində bir cəsəd tapılır. Üstündən çıxan sənədlərdən şəxsın Kırım türkü olduğu, II Dünya müharibəsi dövründə qaçqın həyatına məruz qalıb Fransaya gəldiyi və bu Avropa şəhərində səfil vəziyyətdə yaşadığı aydın olur. Şəxsin cibindən "Paris axşamları" adlı bir şeir də çıxır. Özünü Senanın soyuq sularına ataraq intihar edən Buğra Alpgiray adlı şəxsin yazdığı bu şeir Azərbaycanlı Məhəmməd Ağaoğluna itəaf edilib...